

«NYTT SKOGBRUK!»

Når lønnsomheten i skogbruket blir stadig dårligere ...

Når samfunnsbidraget fra skogbruket blir stadig mindre ...

Når kvaliteten på trevirket fra skogen blir stadig dårligere ...

Og når skogbrukets påvirkning av naturen blir stadig mer brutal ...

... skal vi bare fortsette som før?

... skal vi bare øke hogstflatestørrelsen og minske hensynene til omverdenen - i et siste desperate forsøk på å opprettholde fordums storhet og inntekt?

Og hvor lenge går *det*, før vi i ærlighetens navn må be kommende generasjoner om unnskyldning?

Eller skal vi ta grep? Tenke helt nytt og drive et annerledes skogbruk? Et skogbruk som både er lønnsomt, samfunnsgagnlig, klimaoptimalt og bærekraftig?

Det er dette boka «Nytt skogbruk!» handler om.
Nødvendigheten av et kursskifte for norsk skogbruk.

Snauhogst har vært dominerende hogstform i 70 år. I løpet av denne tiden har realverdien av tømmeret blitt redusert til 1/3. Skognæringenes andel av BNP er redusert fra drøyt 7,5 % til under 0,5 % (ned 93 %). Eksporten av uforedlet virke er økt kraftig – vi importerer tømmer og tømmerprodukter for det dobbelte av eksportverdien. Sysselsettingen er falt fra ca. 6 % til under 1 % av arbeidsstyrken.

Skogindustrien har gjennomgått en langvarig rasjonalisering og deretter en gedigen nedleggingsbølge (Hurum, Union, Follum, Peterson & søn). Norske Skog foretar store nyinvesteringer, men ikke i Norge. Skogbruket blir mer og mer en leverandør av uforedlet råvare.

Økonomien i skogbruket er i sterk nedgang. Nettoen skogeieren sitter igjen med, blir mindre og mindre. Noe må skje, dersom næringen igjen skal bli lønnsom. Stordriftsfordelene er stort sett tatt ut, selv om vi enkelte steder ser at noen prøver seg med flatestørrelser som på 60-tallet for å berge inntekten. Andre tøyler miljøreglene så lagt det lar seg gjøre – og litt til.

Dette er ikke morgendagens skogbruk. Framtiden ligger i et skogbruk som greier å kombinere økonomien for utøverne med en almen oppfatning av næringen som samfunnsnyttig. Det er mulig, men det krever endring.

Skogbruket kan bare bli lønnsomt dersom inntektene øker og/eller kostnadene reduseres. Sett bort fra det samfunnet kan gjøre for skogbruket, i form av subsidier, tilskudd, skattelette og anlegg av infrastruktur, er det hva vi gjør i skogen som er avgjørende. Inntjeningen kan økes ved å selge mer verdifullt tømmer, kostnadene kan reduseres ved hovedsakelig å hogge store, verdifulle trær, og ved å drive et skogbruk der skogen forynger seg selv – gratis. Vi må produsere mere og bedre sagtømmer og mindre av småvokste dimensjoner til papirproduksjon. Vi må sette igjen trær som raskt kan gi stor merverdi, og som tjener som beskytter av den naturlige foryngelsen og som hemmer alt for rask vekst – og dårlig kvalitet – i ungsbogen.

Resultatet blir en skog som er bra for skogeierens lommebok, for industrien som skal benytte virket, for naturen, for klimaet og for andre brukere av skogen.

Det krever mer kunnskap, og en annen måte å tenke på, men er på sikt antakeligvis den eneste måten norsk skogbruk kan gjenvinne god lønnsomhet på – i konkurranse med billig tømmer fra land som har bedre forutsetninger for stor og lønnsom tømmerproduksjon enn oss.

SAMMENDRAG OG HOVEDPUNKTER

«NYTT SKOGBRUK!»

SAMMENDRAG (fra boka)

I denne boka skriver forfatter Gjermund Andersen at et fleralderskogbruk basert på gjentatte, kvalitetsfokuserte utvalgshogster vil gi et løft for skogbruket, økonomisk og miljømessig. Dette skogbruket vil være basert på et kontinuerlig skogdekke, konkurranse mellom store og små trær og kvalitetsdannelse gjennom sein tilvekst i trærnes ungdom. Utvalget av trær skal sikre at virkeskvaliteten – og verdien – forbedres fra hogst til hogst

Med et slikt skogbruk produserer vi like mye tømmer, men fordelt på færre, større og mer verdifulle stokker, av høyere kvalitet, og med nær gratis foryngelse av skogen. I stedet for å etterlate oss en snauflete, står vi etter hogsten igjen med et verdifullt restbestand som raskt kan levere ny økonomisk gevinst. Og vi slipper å hogge trær som er så små at de belaster økonomien i driftene. Et nytt skogbruk, basert på fleraldrede skoger og utvalgshogster, vil være rasjonelt og lønnsomt for skogeieren og mer natur-, miljø- og klimavennlig, og det vil gi et bedre råstoff for de fleste tenkelige produksjoner.

MÅLSETTINGEN MED ET NYTT SKOGBRUK

Et nytt skogbruk må ...

- ... bli mer lønnsomt for den enkelte skogeier, for bygda og for landet.
- ... kunne levere trevirke av vesentlig bedre kvalitet enn det som vanligvis leveres i dag – til glede for industrien, byggenæringen, forbrukerne og miljøet.
- ... bygge på våre konkurransefortrinn; Nordens styrke er produksjon av seintvokst kvalitetstømmer.
- ... spille på lag med naturens egne prosesser, ikke kjempe mot dem.

- ... utnytte konkurransen mellom trær for å maksimere nåverdien av enhver gruppe av trær som nytter de samme tilvekststressursene.
- ... gå bort fra et ensidig bestands- og volumfokus.
- ... utnytte skogens evne til å fornye seg selv.
- ... være økologisk bærekraftig.
- ... bidra til å lagre mer karbon i skogsjorda, i trærne og i produktene.
- ... skjøtte skogen slik at den blir robust og tåler et endret klima.
- ... bli bedre likt av allmennheten; vi må forme attraktive skoger.
- ... være attraktivt som arbeidsplass for yngre, engasjerte mennesker
- ... vekke stolthet hos skogeieren, i næringen og i samfunnet.
- ... på nytt vekke vennskapet mellom skogen og folket, basert på kunnskap om og kjennskap til skogen, alle dens arter og alle dens verdier.

Et nytt skogbruk vil kreve mer kunnskap hos næringens utøvere, noe som vil gjøre arbeidet mer interessant og utfordrende og legge grunnlaget for en økt yrkesstolthet.

Skogbruket som beskrives i boka, oppfyller langt på vei disse kravene. Ikke fullt og helt, men i en optimal kombinasjon der hovedmålsettingen er at det skal være gjennomførbart i praksis, altså at det må være lønnsomt for den enkelte skogeier.

Vi trenger et nytt skogbruk!

Som skogeiere opplever vi ofte en skuffelse når vi får tømmeroppkjøret: Til tross for tilsynelatende gode tømmerpriser og at det er flere som har drift i samme område, blir kjøpekraften av nettoen stadig dårligere. Kort fortalt er både tømmerprisen og nettoen en tredjedel av det den var på slutten av 50-tallet, målt i faste kroner.

For at det skal monne må vi hogge stadig større flater eller større andel av den hogstmodne skogen. Etter hogsten venter flere utgifter; til planting, gjenfylling av hjulspor og etter hvert lauvrydding, avstandsregulering og tynning.

Økonomien er én ting, det andre er hva vi produserer. Det er en allmenn oppfatning blant tømmerere at kvaliteten på trelast er i ferd med å bli mye dårligere. Riktignok kan du få en del bord eller planker med tette årringer, men kjøper du en større pakke med materialer er det oftest en stor andel av middelmådig kvalitet. Også til industriformål merkes den synkende kvaliteten; det må mer tømmer til for å produsere et tonn med papir. Også her er rask tilvekst i skogen et problem.

Kravene til kvalitet er riktignok redusert betydelig, slik at en større andel av tømmeret kommer på sagbenken, men resultatet blir deretter; løst og lite holdbart trevirke.

En tredje utfordring er klimaet. Varmere, våtere og villere er ikke bare ord, men en realitet. Toppbrekk, stammebrekk, rotvelt og råte er etter hvert velkjente problem i mange plantefelt.

Skogeiere er jevnt over veldig opptatt av natur og miljø. Mange ønsker å bidra til å løse både klima- og naturkrisen, men ser i praksis få muligheter til å gjøre tiltak som virkelig monner. Flatehogst er og blir et dramatisk inngrep i skognaturen, og kunnskapen om klimavirkningene av bestandsskogbruket tilsier også at vi bør strebe etter alternativer.

Hvorfor tilbys vi ikke flere alternative driftsopplegg når vi skal ta ut tømmer? Hvorfor har tømmerkjøperne bare ett eneste redskap i verktøykassa: Hogg snaut og plant gran?

Mye skyldes nok en sterk ensretting av all næringsvirksomhet etter krigen. Det var ikke bare i arkitekturen at tankegodset fra funksjonalismen slo inn. Også i næringslivet generelt, og i skogbruket spesielt ble forenkling, rasjonalisering,

mekanisering og stordriftstenkning rådende lære. I stedet for en tilpassing og fornyelse av den rådende skogbrukslæra før krigen, ble alt kritikkkløst forkastet til fordel for bestandsskogbruket med sine hogstflater og plantefelt. Forvaltning, veiledning og forskning ble rettet inn mot det nye regimet, mens mangel på videre utvikling belastet gammel kunnskap med sterke myter.

Det er synd, for i praksis har det fratatt oss 70 år med muligheter til å drive et minst like lønnsomt, mer nyansert og mer tilpassingsdyktig skogbruk. Forskning og praksis, særlig i Mellom-Europa, men også i Norden tilsier at alternativene finnes, og at lønnsomheten mer er et spørsmål om å sette gammel lærdom i system og utøve den mer konsekvent på skogarealene enn at metoden ikke er egnet. I flere tyske delstater er flatehogst forbudt. I Finland tilsier omfattende forskningsarbeider at både produksjon og lønnsomhet kan forbedres med et systematisk plukkhogstskogbruk. I Sverige oppstår foreninger, veiledningsfirmaer og tømmerkjøpere som forkaster bestandsskogbruket til fordel for et systematisk kontinuitetsskogbruk. Men her i Norge henger vi etter.

Som naturverner blir jeg ofte betegnet som utopist. «Det er ikke mulig!» «Det går ikke!» «Urealistisk!» er utsagn jeg ofte hører når jeg snakker om skog, skogbruk og naturvern i skogen. Utviklingen utenfor landets grenser, kombinert med tidligere tiders kunnskap om skognaturen og skogbruk gir meg likevel sterk tro på at mange skogeiere vil være godt tjent med alternativer til flatehogstene. Ikke bare økonomisk, men også ut fra andre eiermålsettinger. Blant landets 125.000 skogeiere er det et stort spenn i ønsker og forventninger til skogen og hva den skal bidra med. For mange ville et tilbud om en mer nyansert skogskjøtsel bli vurdert med interesse.

I boka «Nytt skogbruk!» tar jeg til orde for en omfattende omlegging til et plukkhogstregime, i det minste på middels og lave boniteter. Ikke et rovhogstregime som plyndrer skogen for verdifulle trær, men som setter igjen de beste av de ikke ferdig utvokste trærne til en kraftig verditilvekst i 15-30 år. Ikke tilfeldig utplukking av store trær her og der, men systematisk gjennomgang av skogen for å utnytte tilvekstressursene optimalt og sikring av tilstrekkelig foryngelse til å kompensere for de trærne vi tar ut.

«Det blir dyrere!» sier du. Ja driften blir 20- 25 % dyrere. På den andre siden får du i gjennomsnitt grøvre stokker, større andel av skurtømmer og andre verdifulle kvaliteter, og ikke minst: så godt som gratis foryngelse. I sum: like bra eller bedre lønnsomhet allerede fra første gjennomhogst.

«Produksjonen blir lavere!» Ja, noen forskningsresultater viser det. Andre viser det motsatte. En gjennomgående trend i forskningen som avviser plukkhogstskogbruket, er at de sammenlikner faktiske resultater fra plukkhogst med de teoretiske tilveksttabellene, og samtidig antar at flatehogstskogbruket oppnår tabellverdiene. Det gjør det ikke. Heller ikke praktisk flatehogstskogbruk oppnår noe særlig mer enn 80 % av tabellverdiene.

«Plukkhogst kan ikke drives med moderne maskiner!» Jo, det er fullt mulig. Skader på gjenstående skog er mye et spørsmål om opplæring og motivering av maskinførerne. Skadeomfanget kan reduseres til et minimum. Kombinert med vinterdrift vil skadene kunne bli ubetydelige. Mer seintvokst skog, med mindre ungdomsved i trærnes kjerner – slik vi får i et plukkhogstskogbruk – er også mer motstandsdyktig mot råte. På grunn av større gjennomsnittsstørrelse på trærne som tas ut, klarer hogstmaskinen å opprettholde produksjonen. Merkostnadene kommer på lassbæreren.

«Vi binder mindre karbon!» En seiglivet myte, vedlikeholdt av krefter som ikke ønsker forandring eller fornyelse. Det motsatte er tilfellet. Et kontinuerlig skogdekke forhindrer eller reduserer de store utslippene fra jordsmonnet ved flatehogst. Vi beholder et produksjonsapparat som raskt kan ivareta frigjorte tilvekstressurser. Og ikke minst: Vi opprettholder tilførselen av næring fra trærne til den livsviktige floraen av mykorrhizsopp og andre nytteorganismer i jordsmonnet, og unngår på den måten at nedbryterne får overtaket – med betydelig karbon utslipp som resultat. Det er størrelse på karbonlageret i skogen som avgjør klimaeffekten; i trærne, men ikke minst i jordsmonnet.